

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Yhteiskunnan tietovarannoista

Kansallisarkisto kiinnittää oikeusministeriön huomiota yhteiskunnan tietovarantojen sekä yhteiskunnan jatkuvuuden edellytysten huomioimiseen valmiuslainsäädännössä.

Yhteiskunnan toiminta perustuu tietoon. Tieto on välttämätöntä sekä arjen sujuvuudelle että oikeusvaltion periaatteiden toteutumiselle. Samalla tieto muodostaa kansalaisyhteiskunnan, kulttuurin ja identiteetin perustan. Luotettava tieto mahdollistaa myös yhteiskunnan jälleenrakentamisen vakavien poikkeusolojen jälkeen.

Yhteiskunnallisen ja tietoteknisen kehityksen – mukaan lukien tekoälyn nopea kehittyminen – myötä tietoon ja sen luotettavuuteen kohdistuu uudenlaisia uhkia. Nämä riskit korostuvat erityisesti poikkeusoloissa. Valtion velvollisuutena on turvata luotettava tieto sekä ylläpitää kansalaisten luottamusta julkisen tiedon aitouteen, muuttumattomuuteen ja saatavuuteen.

Keskeinen yhteiskunnallinen tieto on tallennettu erilaisiin yhteiskunnan tietovarantoihin. Näiden tietovarantojen eheys, käytettävyys ja säilyvyys on varmistettava kaikissa olosuhteissa, myös poikkeusoloissa. Yhteiskunnan tietovarannoista voidaan erottaa kansalliset, viran-omaisten ylläpitämät tietovarannot.

Uudistuvaan kansallisen turvallisuuden strategiaan sisältyy sitoumus: ”Suojaamme valtion jatkuvuutta ja vahvistamme yhteiskunnan kriisinkestävyyttä turvaamalla kriittiset kansalliset tietovarannot, keskeinen kulttuuriperintötieto mukaan luettuna, kaikissa olosuhteissa.”

Kansallisarkisto pitää tärkeänä, että myös valmiuslaki huomio tietovarantojen merkityksen yhteiskunnalle ehdotusta paremmin.

Kansallisarkisto ehdottaa, että valmiuslain (1 §) tarkoitussäännökseen lisätään viittaus yhteiskunnan jatkuvuuden kannalta välttämättömän toiminnan suojaamiseen. Jatkuvuudella tarkoitettaisiin perustarpeiden välittömän turvaamisen näkökulmaa laajempaa ja ajallisesti kauaskantoisempaa lähestymistapaa. Se kattaisi paitsi yhteiskunnan keskeisten toimintojen ylläpitämisen kriisitilanteessa myös niiden tiedollisten edellytysten turvaamisen siten, että yhteiskunnan toiminta, oikeudellinen jatkuvuus ja kulttuurinen perintö säilyvät ja ovat palautettavissa poikkeusolojen jälkeen. Säännöksen perusteluissa tulisi kuvata yhteiskunnallisten tietovarantojen merkitystä jatkuvuudelle.

Ehdotus 1§

”Tämän lain tarkoituksena on luoda valmiudet hallita kansakuntaa vakavasti uhkaavia poikkeusoloja sekä niiden aikana suojata väestöä, turvata sen toimeentulo ja ylläpitää yhteiskunnan jatkuvuuden ja toimivuuden kannalta välttämätöntä toimintaa, oikeusjärjestystä ja perus- ja ihmisoikeuksia. Lain tarkoituksena on poikkeusolojen aikana myös tukea valmiutta torjua valtakunnan alueelliseen koskemattomuuteen ja itsenäisyyteen kohdistuvia uhkia.”

Kansallisarkiston turvallisuustarpeista

Haluamme samalla kiinnittää oikeusministeriön ja valmiuslakityöryhmän huomiota Kansallisarkiston asemaan yhteiskunnan keskeisenä tietovarantona sekä tästä asemasta johtuviin varautumistarpeisiin. Kansallisarkisto on Suomen suurin julkinen tietovaranto. Kansallisarkisto on digitaalinen toimija, joka ottaa vastaan arkistoitavan datan kaikista valtion virastoista ja muista julkisyhteisöistä.

Kaikki Suomen valtiolliset viranomaiset siirtävät tietojaan Kansallisarkistoon. Siirrot tapahtuvat digitaalisina. Vastaanotettava aineisto on tietojärjestelmien sisältämää dataa, joka on koneymärrettävässä ja yhdisteltävässä muodossa. Digitaalisuus on nopeuttanut siirtosykliä ja aineistomäärät kasvavat erittäin nopeasti. Siirtyvä tieto on entistä ajantasaisempaa. Digitaaliset tietoaaineistot sisältävät tietoja kaikilta yhteiskuntaelämän osa-alueilta, ja niillä on merkitystä niin tieteellisessä tutkimuksessa kuin yksilöiden etuuksien, oikeuksien ja velvoitteiden toteuttamisessa. Lisäksi Kansallisarkistolla on digitoituja aineistoja yli 300 miljoonaa sivua ja paperiaineistoja yli kaksi miljardia sivua, vanhimmat keskiajalta. Digitointi ja tekstintunnistus ovat mullistaneet aineistojen käyttömahdollisuudet ja parantaneet niiden säilymistä.

Kansallisarkistoon kohdistuu jatkuvaa kybervaikuttamista. Kansallisarkiston ylläpitämän arkistotietovarannon (kansallinen arkistotietovaranto) suojaaminen tietomurroilta, tietojen manipuloinnilta, tuhoamiselta ja laittomalta käytöltä on kriittistä, jotta kansalaisten oikeudet toteutuvat kaikissa olosuhteissa. Kansalliseen arkistotietovarantoon siirretyt tiedot ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä tietoja, jotka muodostavat oikeusvaltion pohjan. Luottamus digitaalisen

tiedon säilymiseen muuttumattomana on keskeinen yhteiskuntaa vakauttava tekijä. Häiriöt näissä palveluissa voivat nopeasti rapauttaa kansalaisten luottamusta julkisen hallinnon digitaalisiin palveluihin sekä julkiseen hallintoon ja yhteiskuntaan laajemminkin.

On Suomen yhteiskunnalle erittäin merkittävää, että Kansallisarkisto ja sen kansallinen arkistotietovaranto ovat mahdollisimman laajan lainsäädännöllisen suojan piirissä.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

-

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

-

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

-

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

55 §:n arkistointia koskevan viittauksen osalta Kansallisarkisto kiinnittää työryhmän huomiota siihen, että eduskunnan käsiteltäväksi on kevään aikana tulossa ehdotus laiksi arkistoinnista. Laki korvaa nykyisen arkistolain (831/1994).

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kieltö) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

-

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

-

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Aakkula Immo
Kansallisarkisto